

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ

У статті розглянуто основні критерії та рівні сформованості економічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. Автором запропоновано систему відповідних критеріїв та показників економічної культури.

Ключові слова: економічна культура, критерії та показники, компетентнісний підхід, професійна компетентність.

Метою діяльності вищого навчального закладу є професійна підготовка студентів, цілісний вплив на їхню свідомість і поведінку, результатом чого має бути засвоєння знань, умінь і навичок, визначених стандартами вищої освіти, формування професійної культури та інших певних якостей особистості, відношень, творчого саморозвитку та інше. А також, ефективність формування будь-якого виду культури, у тому числі й економічної.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що уточненням вихідних понятійних категорій: "критерії" та "показники" займалися такі вчені, як С.В. Ожегов, Т. М. Давиденко. Визначенням критеріїв, що лежать в основі професійної культури займалися: І. А. Сасова, О. М. Собчук, О. О. Надточієва, П. М. Бойчук визначає теоретичні аспекти формування економічної культури студентів педагогічних училищ. І. О. Шаршов та К. О. Балашов переймалися критеріями сформованості професійно-творчого саморозвитку особистості студента вищого навчального закладу. Системи критеріїв та показників визначені різними дослідниками, мають важливе значення, оскільки показники, що свідчать про відповідність професійно виконуваної роботи до критеріїв, багаточисельні.

Метою написання даної статті є визначення критеріїв та показників рівнів сформованості економічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей ВНЗ.

У нашому дослідженні ми виходимо з того, що організація навчальної діяльності у ВНЗ має професійну спрямованість, сприяє систематизації, поглибленню і практичному застосуванню теоретичних знань та з таких окреслених компонентів економічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, як аксіологічного, технологічного, творчого та особистісного.

Реалізація цих компонентів передбачає необхідність визначення рівнів сформованості економічної культури студентів, які характеризуються наявністю в них певних цілей, мотивів, обсягу знань, вироблених умінь і навичок, професійних якостей, що тією чи іншою мірою застосовуються на усвідомлено обраному подальшому навчально-професійному шляху. У зв'язку з цим виникає потреба визначити критерії та показники оцінки її сформованості [1, 2].

У процесі визначення критеріїв і показників ми враховували усвідомлення студентами економіки як основи розвитку суспільства та особистості; комплекс ціннісних орієнтацій студентів, що визначають значення і сенс економічних знань, умінь та навичок у навчальній та майбутній професійній діяльності; знання економічних законів, явищ, понять та вміння використовувати їх у практичній діяльності; систему мотивів, яка стимулює проектування життєвих прагнень студентів у відповідності до загальнолюдських, у тому числі й економічних цінностей, та спрямована економічною направленістю особистості; індивідуально-психологічні якості особистості, наявність яких уможливує досягнення поставлених цілей та реалізацію прагнення до самовдосконалення через самоконтроль та самоаналіз.

Таким чином, при визначенні критеріїв і показників рівнів сформованості економічної культури ми беремо за основу компетентнісний підхід до цієї проблеми.

Професійну компетентність фахівців ми розуміємо як сукупність спеціальних знань, набутих ними, в поєднанні з уміньми і навичками їх застосовувати при виконанні своїх функцій. Тобто знання виступають лише необхідним базисом, потенціалом, який може бути використаний за наявності у фахівця певних особистісних якостей [3, 4].

З метою визначення критеріїв, що свідчать про наявність сформованої економічної культури в рамках професійної, нами було проведено анкетування незалежними експертами на предмет виділення якостей особистості, що є важливими для професійної діяльності фахівців інженерно-педагогічної сфери та показників економічної культури, наявність яких і є її ознакою. В ролі експертів були залучені фахівці економічних відділів підприємств міста, викладачі економічних дисциплін Луганського національного університету імені Тараса Шевченка та інших вищих навчальних закладів м. Луганська. Оцінка виставлялася за об'єктивними результатами трудової діяльності та складалася з двох частин: оцінки попередньої діяльності, навчальної в тому числі (це знаходить відображення в досягнутому соціально-професійному статусі) й оцінки поточної діяльності на підставі об'єктивного виробничого моніторингу.

Дані, отримані нами під час анкетування на етапі констатувального експерименту, показали, що для фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" в області економіки найбільш необхідним є:

- професійна спрямованість у виконанні певних функцій;
- знання нормативної, довідкової і методичної літератури;
- наявність якостей особистості: самостійність у прийнятті рішень, творчість у роботі, раціонально-логічне мислення в професійній діяльності; змістова професійна пам'ять.

Результати проведеної роботи з врахуванням даних анкетувань та системи компетенцій студентів інженерно-педагогічних спеціальностей зведені в табл. 1 "Критерії та показники рівнів сформованості економічної культури студентів".

Визначаючи критерії і показники економічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, ми не

обійшли своєю увагою й економічне виховання, розуміючи його як процес цілеспрямованого впливу на вироблення певних професійно-економічних якостей особистості та розглядаючи поняття "вихованість" студента як ступінь відповідності його особистісного розвитку до поставленої педагогами мети. Професійна організація виховного процесу неодмінно включає в себе компонент педагогічного моніторингу, завдяки якому педагоги можуть упевнитися в правильному поступі виховання, в тій чи іншій його успішності, можуть удосконалювати організований процес або корегувати його відповідно до часу, віку студентів, подій і обставин. Деякі показники за виокремленими ознаками, на нашу думку, доступні спостереженню. До таких ознак відносимо: ступінь активності в навчальній та позанавчальній діяльності, комунікативність, самостійність та нестандартність у прийнятті рішень, реакції на економічні явища, відповідальність, систему взаємостосунків з навколишніми, якість навчальної діяльності в професійній підготовці. Мета виступає деяким узагальненим мірилом, що дозволяє судити про ступінь педагогічного успіху. Студенти, котрі володіють економічною культурою, характеризуються як активні, здатні гнучко використовувати різні методи для вирішення навчальних економічних завдань.

Для оцінки виховного процесу нами визначено дві групи критеріїв.

Перша група критеріїв бере витоки з визначення завдання економічного виховання, яке полягає в уведенні студента в контекст економічної культури. З теоретичної точки зору такі студенти мають набір когнітивних стратегій, наполегливі в досягненні поставленої мети.

Таблиця 1

Критерії та показники рівнів сформованості економічної культури студентів ВНЗ

Критерії	Показники та їх ознаки
Розуміння цілей, завдань професійної економічної діяльності	Ціле-мотиваційний 1. Усвідомлення мети наступної професійної діяльності 2. Задоволеність вибором спеціальності 3. Самоконтроль, самоаналіз
Теоретична спеціальна підготовка	Змістовий 1. Сформованість загальноекономічних знань 2. Сформованість знань з дисциплін професійного спрямування 3. Уміння застосовувати економічні знання для вирішення конкретних виробничих завдань
Практична готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності	Практично-орієнтований 1. Ставлення до професійної діяльності 2. Ступінь оволодіння практичними вміннями та навичками 3. Ступінь активності в позааудиторних формах навчальної діяльності
Сформованість професійних якостей	Професійно-орієнтований 1. Ступінь розвитку професійної комунікативності 2. Цільове волевиявлення 3. Самостійність та нестандартність у прийнятті рішень

Друга група критеріїв витікає з розуміння економічної культури як виду загальної культури особистості, соціально-психологічний стрижень якої – сприйняття цінностей добра, істини і краси як особистісних цінностей і простежується в таких визначених нами показниках, як зовнішній вигляд студентів, їх духовне і фізичне здоров'я, загальна поведінка як система вчинків, успішність різного плану діяльності, у ціннісних перевагах і ставленні до себе як до людини.

Але для більш об'єктивної оцінки виховного процесу, на нашу думку, необхідно ввести ще й третій критерій – ступеня зміни студентів, "якими були" і "якими стали", що відображає динаміку розвитку і духовного збагачення. Професійна справедливість витримується, якщо студентів не порівнювати один з одним, а порівнювати лише із самими собою в минулому і в сьогоденні. Таким чином, уведення педагогічного моніторингу, а це одержання педагогічних характеристик з матеріалу, отриманого особливим способом через систему спостережень за станом об'єкта чи педагогічного процесу, що проводиться за певною методикою і дає можливість спостерігати їх у розвитку, оцінювати, виявляти результати впливу різноманітних факторів та вносити корекцію в управління об'єктом чи процесом, стає очевидною необхідністю. Спосібів, використаних нами в процесі дослідження, чимало: опитувальник, анкета, "недописаний діалог", "недописана розповідь", ранжування, шкалювання, рисунковий тест і т.д.

Впровадження даного методу визначення критеріїв, що виражають найбільш загальні сутнісні ознаки, на основі яких здійснюється оцінка, порівняння реальних педагогічних явищ та показників, що, в свою чергу, характеризують ступінь вияву, якісну сформованість критерію та виокремлення рівнів сформованості економічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей викликана, на наш погляд, технологізацією сучасного суспільства в цілому й освіти зокрема.

Таким чином, для об'єктивного встановлення наявності конкретного того чи іншого рівня сформованості економічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей з урахуванням специфіки педагогічного процесу нами запропонована система відповідних критеріїв та показників економічної культури.

Підсумовуючи все вищевказане, ми можемо зробити наступні **висновки**: при визначенні критеріїв і показників економічної культури за основу взятий компетентісний підхід до цієї проблеми. Професійна компетентність фахівців у дослідженні розглядається як сукупність спеціальних знань, набутих ними, в поєднанні з вміннями і навичками їх застосовувати при виконанні своїх функцій. Тобто знання виступають лише необхідним базисом, потенціалом, який може бути використаний за наявності у фахівця певних особистісних якостей. Виявлені основні критерії, що визначають рівень

сформованості економічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей ВНЗ: розуміння цілей, завдань професійно-економічної діяльності; теоретична спеціальна підготовка; практична готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності; сформованість професійних якостей.

Перспективи подальших розвідок передбачаються в тому, що потрібно провести роботу з виявлення позитивних і негативних факторів, які мають вплив на вказані нами функціональні компоненти. А також викликає інтерес і подальше розглядання характеристики вікових особливостей студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, проблеми стану сформованості економічної культури в практиці освіти на сучасному етапі.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Давиденко Т. М.* Рефлексивное управление школой: теория и практика / Т. М. Давиденко // М-во образования РФ ; Белгородский государственный педагогический ун-т. – М. ; Белгород : БГПУ, 2009. – 250 с.
2. *Ожегов С. И.* Толковый словарь русского языка / С.И. Ожегов [4 изд., доп.]. – М.: ЛД ИНВЕСТ: Азбуковик, 2010. – 939 с.
3. *Бойчук П. М.* Економічне виховання студентів педагогічних училищ: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / П.М. Бойчук. – Луцьк, 2003. – 165 с.
4. *Балашов К. А.* Организационно-дидактические условия формирования экономической культуры будущих учителей экономики и предпринимательства: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 "Методика профессионального образования" / К. А. Балашов. – Магнитогорск, 2008. – 178 с.

Подано до редакції 27.06.11
